

Encyklopedia Solidarności

<https://encysol.pl/es/encyklopedia/hasla-rzeczowe/14866,Region-Bialystok-NSZZ-Solidarnosc.html>
19.05.2024, 04:41

Region Białystok NSZZ „Solidarność”

Hasło wydrukowane w **Tom II**

"Region Białystok NSZZ „Solidarność”". Pierwszy strajk na Białostocczyźnie wybuchł 28 VIII 1980 w Fabryce Przyrządów i Uchwytów Ponar-Biał w Białymstoku (przewodniczący KS Wiesław Lenio, postulaty zbierał Bogusław Korecki). 29 VIII 1980 akcję strajkową podjęła Białostocka Huta Szkła (przewodniczący KS Wiesław Ciulkin), załoga poparła 21 postulatów gdańskich. 2 IX 1980 strajkowali pracownicy Narzędziowni w Fabryce Maszyn Rolniczych Agromet w Czarnej Białostockiej z żądaniem podwyżki płac, utworzono komitet pracowniczy (na czele Sylwester Bundz). W Białostockich Fabrykach Mebli do strajku przystąpiło ok. 1,2 tys. pracowników (przewodniczący Komitetu Robotniczego Jacek Żyłka). 4 IX 1980 strajkowało 2 tys. pracowników Białostockich Zakładów Przemysłu Bawełnianego Fasty (kierowali Cezary Nowakowski i Kazimierz Manicz). W strajku Białostockich Zakładów Podzespołów Telewizyjnych Unitra-Biazet załoga żądała podwyżek płac i utworzenia wolnych związków zawodowych (organizator strajku: Stanisław Gościński).

12 IX 1980 powstał MKZ, który obejmował 2 zakłady: Przedsiębiorstwo Zaopatrzenia Rolnictwa w Wodę Wodrol, gdzie nowe związki zawodowe organizował Bernard Bujwicki, oraz Przedsiębiorstwo Elektryfikacji i Technicznej Obsługi Wsi Eltor z przywódcą Michałem Pietkiewiczem, który został przewodniczącym MKZ. Za najważniejsze uznano nawiązanie kontaktu i zgłoszenie struktury do MKZ w Gdańsku, czego dokonano już 17 IX 1980. Równocześnie przedstawiciele BZPT Unitra-Biazet, Białostockich Zakładów Graficznych, Politechniki Białostockiej i Spółdzielni Remontowo-Budowlanej podjęli próbę utworzenia drugiego MKZ, nawiązali kontakt z „S” w Warszawie i zaczęli opracowywać statut z zamiarem samodzielnej rejestracji – grupie tej, na prośbę Andrzeja

Stelmachowskiego, pomocy prawnej udzielał Jarosław Kaczyński, adiunkt na Wydziale Administracyjno-Ekonomicznym Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku.

3 X 1980 region przystąpił do ogólnopolskiego strajku ostrzegawczego z najważniejszymi zakładami: BZPT Unitra-Biażet, Przedsiębiorstwo Doświadczalne Opakowań Pakpol w Białymstoku, Fabryka Wyrobów Runowych Agnella, Zakłady Naprawcze Taboru Kolejowego w Łapach.

6 X 1980 w Gdańsku, podczas obrad KKP z udziałem przedstawicieli białostockich zakładów zrzeszonych w funkcjonującym MKZ oraz pracujących nad powołaniem odrębnego, zdecydowano o rozwiązaniu istniejącej w Białymstoku struktury ponadzakładowej i powołaniu nowej, reprezentującej wszystkie białostockie zakłady, w których działała „S”. MKZ w Białymstoku ukonstytuował się 12 X 1980 z 3 współprzewodniczącymi: Jerzym Prajznerem, Stanisławem Przestrzelskim, Janem Wołowskim. Związkowcy z 21 zakładów reprezentowali 4,6 tys. pracowników. Pod koniec XI 1980 MKZ obejmował obszar woj. białostockiego i b. powiatu grajewskiego (część woj. łomżyńskiego), liczył ok. 50 tys. członków z 228 organizacji zakładowych; organem białostockiego MKZ, następnie ZR był „Biuletyn Informacyjny MKZ NSZZ «Solidarność» w Białymstoku”, później dodatkowo „Wiadomości Bieżące”. 26 I 1981 obowiązki przewodniczącego MKZ objął Feliks Gołębiewski, z Prezydium odeszli: Edmund Lajdorf, J. Prajzner, którym zarzucono niewłaściwe kierowanie MKZ oraz uległość wobec władz woj. Dzień później „S” w Regionie podjęła strajk ostrzegawczy w proteście przeciwko lekceważeniu jej postulatów, zarówno ogólnopolskich, jak i regionalnych. Strajkowało 37 tys. pracowników z 78 zakładów pracy. W III 1981, w czasie kryzysu bydgoskiego, MKZ przekształcił się w MKS i przeniósł na teren FPIU; na Białostocczyźnie strajk objął 182 zakłady i prawie 54 tys. pracowników. W połowie IV 1981 do dymisji podał się F. Gołębiewski (w proteście przeciwko stanowisku wiceprzewodniczącego KKP Mariana Jurczyka ws. podpalenia Zbigniewa Simoniuka), 21 IV 1981 obowiązki przewodniczącego powierzono S. Przestrzelskiemu.

4 VI 1981 rozpoczęły się obrady I WZD Regionu Białystok z udziałem 275 delegatów spośród ok. 112 tys. członków zrzeszonych w 527 organizacjach zakładowych „S”. 25-26 VI 1981 obradowała 2. tura I WZD. Uchwalono, że do władz Regionu i na I KZD kandydują tylko delegaci na WZD, ustalono liczebność władz: ZR – 70 osób, Prezydium – 15. Przewodniczącym został Stanisław Marczuk, z-cami: Jerzy Rybnik, B. Bujwicki, M. Pietkiewicz, sekretarzem: Kazimierz Kamiński, członkami: Zenon Biender, Jerzy Chmielewski, Marian Czaczkowski, Marek Depczyński, Zbigniew Gordon, Stanisław Guzowicz, Edward Łuczycki, Jerzy Pianko, Leopold Stawecki, Roman Wilk. 16 VII 1981 powstał KOWzP w Białymstoku.

12/13 XII 1981 internowano 43 działaczy Regionu Białystok, po kilku członków KZ w FPIU, BZPB Fasty, BZPT Unitra-Biazet. W stanie wojennym łącznie internowano w Regionie 58 osób. Do końca 1982 zatrzymano 184 osoby, spośród których w wyniku śledztw aresztowano 83, z 1588 osobami przeprowadzono rozmowy ostrzegawcze, u 362 osób dokonano rewizji, 73 osoby powołano do służby wojskowej. 14 XII 1981 ukrywający się członkowie ZR: Bogdan Borenstein, E. Łuczycki, Marek Maliszewski, Waldemar Rakowicz, K. Rutkowski, J. Rybnik powołali Prezydium Regionalnego MKS. Wezwano wszystkie zakłady regionu (z wyłączeniem produkujących żywność, dostarczających energię, usługi telekomunikacyjne oraz placówek zdrowia) do strajków okupacyjnych. Zastrajkowały jedynie BZPT Unitra-Biazet (na czele strajku Bogusław Dębski, Ryszard Borucki), strajk poparła POP PZPR z I sekretarzem Wiktorem Rożko. Do Prezydium Regionalnego MKS dołączyli Krzysztof Burek, S. Marczuk. 28 XII 1981 w Knyszynie zatrzymano przewodniczącego KZ w Spółdzielni Transportu Wiejskiego Lecha Kraszewskiego, który zamierzał powiesić plakat z hasłem „Żądamy uwolnienia więźniów politycznych – MKR” (przywoływana organizacja „MKR” w rzeczywistości nie istniała). Sąd Wojewódzki w Białymstoku w trybie doraźnym skazał go na 3 lata więzienia i pokrycie kosztów sądowych. 31 XII 1981 w domu Henryka Smaczego funkcjonariusze SB znaleźli ok. 300 ulotek i plakatów związkowych; 27 I 1982 skazany wyrokiem Sądu Warszawskiego Okręgu Wojskowego

w Warszawie na 3 lata więzienia i 2 lat pozbawienia praw publicznych.

1 I 1982 ukazał się nr 1 podziemnego „Biuletynu Informacyjnego NSZZ «Solidarność» Region Białystok”. 20 III 1982 powstała Tymczasowa Komisja Regionalna jako kontynuacja Prezydium Regionalnego MKS, w jej skład weszli ukrywający się: S. Marczuk – przewodniczący, Dariusz Boguski, K. Burek, J. Rybnik, R. Wilk. TKR wzywała do tworzenia podziemnych struktur zakładowych, płacenia składek związkowych, udziału w regionalnych akcjach protestacyjnych; zorganizowała w Białymstoku akcję spacerową w porze Dziennika TV, w której uczestniczyło jednorazowo nawet do 4 tys. osób; nie udało się zorganizować podziemnych struktur związkowych w zakładach ani strajków. 1 VI 1982 TKR wydała nr 1 pisma podziemnego „Rzeczpospolita Samorządna”, tytułem nawiązującego do uchwały programowej I KZD. [Miesięcznik](#) redagowali K. Burek i D. Boguski, którego aresztowanie w VIII 1982 przerwało wydawanie pisma.

Do dużej demonstracji doszło w 2. rocznicę podpisania Porozumień Sierpniowych. Po wieczornej mszy św. w kościele farnym ok. 2,5-tysięczny tłum ruszył ul. Lipową w kierunku kościoła św. Rocha, następnie zawrócił, aby dostać się pod siedzibę ZR „S” Białystok. Oddziały ZOMO użyły pałek i gazów łzawiących. Zatrzymano ok. 50 osób, które po pobiciu na tzw. ścieżce zdrowia zostały postawione przed kolegium ds. wykroczeń.

3 XI 1982 rozpoczął się największy w regionie proces polityczny, tzw. sprawa 21. Przed Wojskowym Sądem Garnizonowym stanęli studenci i wykładowcy białostockich uczelni oskarżeni o druk i kolportaż pism podziemnych. W VII 1983 uniewinniono 7 osób, wobec 5 umorzono postępowanie, 7 skazano na kary więzienia w zawieszeniu. 23 XII 1982 aresztowano R. Wilka, m.in. kierownika sekcji wydawnictw i poligrafii ZR, współtwórcę Białostockiej Oficyny Wydawniczej, oraz E. Łuczyckiego, członka KK i ZR; nie zostali skazani przez sąd.

Oddział Diecezjalny w Białymstoku Komisji Charytatywnej

Episkopatu Polski przekazywał dary z Zachodu osobom represjonowanym, Ośr. Odosobnienia w Suwałkach, Białymstoku, Kwidzynie; z polecenia bp. Edwarda Kisielea internowani i ich rodziny otrzymywali co miesiąc paczki. Od XI 1984 w kościele parafialnym św. Apostołów Piotra i Pawła w Suchowoli odprawiano comiesięczne uroczyste Msze za Ojczyznę, które celebrował ks. Stanisław Suchowolec. W 1985 intensywnie rozwijało się [Duszpasterstwo Akademickie](#) prowadzone przez ks. Jerzego Giształowicza w parafii św. Rocha i przez ks. Stanisława Hoduna w parafii Wniebowzięcia NMP, które organizowało m.in. wystawy poświęcone ks. Jerzemu Popiełuszce i Józefowi Piłsudskiemu, a także Duszpasterstwo Służby Zdrowia z kapłanem ks. Jerzym Klimaszewskim oraz utworzone w 1983 [Duszpasterstwo Ludzi Pracy](#) prowadzone przez ks. Józefa Wiśniewskiego. Oprócz pielgrzymek i wycieczek religijno-patriotycznych zbierano składki na pomoc dla represjonowanych, kolportowano ulotki. W Łapach, Turośni Kościelnej, Turośni Dolnej, Surzażu aktywnie działało Duszpasterstwo Rolników Indywidualnych z ks. Franciszkiem Wilczewskim przy współudziale Jana Beszty-Borowskiego.

W wyniku sporów pomiędzy liderami podziemnej „S” – S. Marczukiem i L. Staweckim – w VI 1985 powstała MKK z L. Staweckim na czele, która w odezwie programowej odcięła się od TKR i utworzyła 5-osobowe Tymczasowe Kolegium Wykonawcze MKK „S” w Białymstoku. Oprócz L. Staweckiego w jej skład weszli Andrzej Fedorowicz i Anna Wojciechowska. Deklaracją ideową był program i statut I KZD; VI 1985 – XI 1986 MKK (posiadająca sprzęt poligraficzny) wydawała biuletyn informacyjny „Jutrzenka”. Wskutek coraz mniejszej aktywności podziemnej „S” w zakładach kierownictwo TKR zaleciło związkowcom ubieganie się o stanowiska przewodniczących rad pracowniczych. Nie do końca udaną próbę podjęto w V 1985 w BZPB Fasty, gdzie b. przewodniczący KZ „S” został członkiem Rady.

21 VIII 1988 S. Marczuk zaapelował o podjęcie strajków solidarnościowych ze strajkującymi w KWK Manifest Lipcowy w Jastrzębiu-Zdroju, w Szczecinie, w Stoczni Gdańskiej im. Lenina. 24 VIII TKZ w FPIU w Białymstoku ogłosiła pogotowie strajkowe, wystosowała do dyr. zakładu, Sejmu PRL i Rady

Państwa postulaty solidaryzujące się z żądaniami SG, domagając się m.in. przywrócenia S. Marczuka do pracy. Pogotowie strajkowe ogłoszono w PDO Pakpol, Miejskim Przedsiębiorstwie Komunikacyjnym w Białymstoku, w BZPB Fasty zbierano podpisy pod postulatami, które wysłano do L. Wałęsy i Sejmu PRL.

W V 1988 w BZPB Fasty powstał Tymczasowy [Komitet Założycielski „S”](#), w XI 1988 złożono wniosek o rejestrację do Sądu Wojewódzkiego w Białymstoku; wniosek został odrzucony. Do końca 1988 Tymczasowe KZ powołano m.in. w BZPT Unitra-Biazet i w Spółdzielni Inwalidów Naprzód. 9 X 1988 TKR podjęła decyzję o samorozwiązaniu się i powołaniu RKW; przewodniczącym został S. Marczuk, rzecznikiem prasowym Robert Tyszkiewicz, członkami: Krzysztof Ancypo, S. Gościński, Konrad Kruszewski, Krzysztof Paliński, Romuald Rozwadowski, J. Rybnik, Adam Sypytkowski, Andrzej Waluda, R. Wilk. RKW stanowiła tymczasową władzę „S” w regionie, koordynując i wspomagając działania zakładowych organizacji związkowych zmierzających do ponownej legalizacji. [Kontakty](#) z KKW utrzymywał S. Marczuk. Wniosek o rejestrację złożyła Tymczasowa KZ w FPiU, pomocy prawnej udzielił mec. [Lech](#) Lebensztejn; 10 XI 1988 Sąd Wojewódzki wniosek odrzucił. Do IV 1989 w Regionie Białystok złożono ok. 20 takich wniosków. 14 IV 1989 odbyło się spotkanie RKW z delegatami już istniejących Tymczasowych Komitetów Założycielskich „S”, dokonano częściowego wyboru zakładowych struktur TZR (15 osób), dalsze osoby miały być wybierane w miarę powstawania kolejnych KZ, przewodniczącym TZR został S. Marczuk.

W obradach Okrągłego Stołu z Regionu Białystok uczestniczył J. Beszta-Borowski w podzespole rolnictwa.

15 IV 1989 przy „S” i „S” RI ukonstytuował się KO „S” Ziemi Białostockiej z przewodniczącym S. Marczukiem i kierownikiem biura wyborczego Jerzym Muszyńskim. Pod koniec IV KO wydał 1. nr pisma „Dobro Wspólne”, w którym zaprezentowano kandydatów na posłów i senatorów. Z listy KO „S” do Sejmu zostali wybrani J. Beszta-Borowski i Krzysztof Putra, do Senatu Andrzej Kaliciński i A. Stelmachowski.

13-14 I 1990 odbyła się 1. tura II WZD Regionu Białystok z udziałem 235 delegatów reprezentujących 183 organizacje zakładowe na 290 zarejestrowanych w TZR. „S” w regionie liczyła 25 tys. członków, WZD ustaliło 35-osobowy ZR. W celu wsparcia działalności statutowej w ramach Funduszu Gospodarczego „S” powołano spółkę z o.o.; utworzono też Nadzwyczajną Komisję Rewizyjną w składzie: przewodniczący Walenty Olendzki, Tadeusz Gąsowski, Łucja Kloza, Janusz Ogryzko, która podczas 2. tury II WZD przedstawiła sprawozdanie z działalności władz regionalnych 1980-1989 w celu uzyskania absolutorium. W połowie II 1990 na kolejnym posiedzeniu ukonstytuowało się wybrane na II WZD Prezydium Regionu Białystok; przewodniczącym został S. Marczuk; wiceprzewodniczącymi Aleksander Usakiewicz i Wojciech Łowiec, sekretarzem Witold Perkowski, członkami: Jan Gardocki, Marek Kluz, Henryk Łupiński, Władysław Tokarski, R. Tyszkiewicz. Przedstawiono projekt programu Regionu Białystok nawiązujący do korzeni „S” – wspieranie zmiany ustroju gospodarczego, ochrona środowiska pracowniczego przed kosztami zmian, utrzymanie płacy gwarantowanej i płacy warunkowej wynikającej z jakości pracy, ochrona najsłabszych, współpraca z władzami lokalnymi, pracodawcami, powoływanie regionalnych instytucji zwalczających skutki bezrobocia. 19 V 1990 odbyła się 3. tura II WZD, która miała ocenić II KZD i ratyfikować nowy statut. Z braku kworum nie podjęto uchwał; uzupełniono skład ZR o Józefa Mozolewskiego, reprezentanta Moniek, rozszerzono skład Regionalnej Komisji Rewizyjnej, ratyfikowano statut uchwałą ZR.

21 IX 1991 nadzwyczajny III WZD Regionu Białystok odwołał przewodniczącego S. Marczuka, powierzając tę funkcję Wojciech Łowcowi; spośród dotychczasowych 9 członków Prezydium pozostało 5, w tym 4 etatowych. Zjazd gościł przewodniczącego KK Mariana Krzaklewskiego, który próbował załagodzić napiętą sytuację w Regionie. 4 X 1993 ZR powołał RKW, w której skład weszli: przewodniczący J. Mozolewski oraz Zbigniew Brożek, Danuta Dakowicz, Leonard Kozłowski, Henryk Łupiński, Stanisław Wiśniewski.

20 II 1999 sąsiadujący z Regionem Białystok Region Pojezierze rozwiązał swoje struktury; jego organizacje

związkowe działające w b. pow.: augustowskim, sejneńskim i suwalskim, weszły w skład Regionu Białystok (pozostałe w skład Regionu Warmińsko-Mazurskiego), który zmienił nazwę na Region Podlaski NSZZ „S”.

Białostocka SB prowadziła wobec legalnej „S” działania operacyjne krypt. Miasto (w archiwum białostockiego IPN zachował się jedynie opis), do rozpracowywania MKZ, następnie ZR Białystok wykorzystano 15 TW i 11 KO.

Marek Kietliński

[Białystok, Region Białystok](#)

[Poprzedni Strona](#)
[Następny Strona](#)

[Zgłoś błąd](#)